

'אילין יומיא דלא להתענאה בהון' עולה בגימטריא (עם הכולל) רבי חנניה בן חזקיה בן גרון. (מובא ב'ילקוט אברהם'. ראה עוד דוגמאות רבות, במובא בברכות ב).

'גרבי שמן' — גָּרַב הוא חבית או כד. (ע' תרומות י,ה; וראה עוד להלן כג: [ובארמית הוא 'גרבא' (פסחים לו:)] או 'גריוא' — ע"ש לב.).

ומצינו 'גרב' המשמש כמידת סאה (במשקין) — בכתובות קיא: וברש"י שם. ואולם נראה שהחבית או הכד הנקראים 'גרב', אינם מכילים סאה בדוקא — כמבואר במשנת תרומות הנ"ל: 'כל גרב שהוא מחזיק סאתים'. אלא שתי משמעויות נפרדות הן.

ע"ע רש"י פסחים לו סע"ב 'גרבא — איפה'. ואמנם גם המונח 'איפה' אינו בדוקא המידה המסוימת אלא כינוי כללי למדת היבש — ע' במנחות מה (ובמוסבר שם). וע' גם ברש"י ויקרא יט,לו (הערת הרי"ד ויזר שליט"א).

דף יד

'רבי אליעזר אומר: האוכל אוכל ראשון — ראשון... רבי יהושע אומר...' — נתבאר בחולין לג-לד ובסיכומים שם.

'דזימנין דשתה משקין טמאין ושקיל אוכלין דתרומה ושדי לפומיה ופסיל להו... היינו תך?! מהו דתימא הא שכיחי והא לא שכיחי, קמ"ל' — ואם תאמר, הלא שכיח הוא שיאכל אֲכָלִים של תרומה, וישכח ויכניס לתוך פיו משקים טמאים ויטמאו את התרומה שבפיו?

ויש אומרים שבזמן שאוכל תרומה זהיר הוא ביותר מליטול דברים טמאים, אבל להפך, כשאוכל דברים טמאים חוששים שלא ישים אל לבו ויטול תרומה לפיו. ואינו מחוור. (רמב"ן. והרשב"א כתב תירוץ זה ולא דהאו. וע' בפני יהושע).

ויש אומרים שלא חששו חכמים אלא כאשר נותן תרומה ומכניסה לפיו שכבר יש בתוכו דברים טמאים, שאז התרומה נטמאת מיד בכניסה לפה, בעוד שהיא ראויה לאכילה, נמצא שמטמא תרומה ראויה וגם אוכל תרומה טמאה, אבל באופן ההפוך, שהתרומה כבר בפיו לעוסה, לא חששו כל כך לטומאתה שיגזרו עליה, לפי שאינה ראויה.

ונראה שקושיא מעיקרא ליתא — לפי שגזרו על מי שכבר אכל דבר טמא, שיפסול תרומה, משום מי שהיו דברים טמאים בפיו — שמטמאה ודאי, אבל לגזור משום מי שבפיו אֲכָלִים טהורים — אינו מענין הדומה. (עפ"י חדושי הרמב"ן ועוד)

— בתוס' מבואר שהגזרה היא שמא יש בפיו משקין בשיעור רביעית, שרק אז חוששים שמא יכניס דבר מאכל לפיו, ויטמאו המשקים את המאכל, אבל בפחות מרביעית — אינם מטמאים.

וכבר העירו שהדבר כמעט בלתי אפשרי, שיהא אדם נותן בפיו שיעור רביעית ויכניס לפיו עוד אֲכָלִים, ויישארו המשקים בפיו בשיעור זה. ובפרט לפי הסוברים שהרביעית היא כתשעים ס"מ מעוקב או כמאה וחמשים סמ"ק. ואם כן צריך עיון מדוע עשו גזרה מיוחדת על דבר שהוא כמעט נמנע במציאות.

וגם אם נאמר שמכל מקום לא חילקו חכמים בגזרתם, מהו זה שמקשה הגמרא 'היינו תך', הלא אין הגזרות דומות כלל זו לזו, כי כשיש רביעית משקים בפיו כמעט אין לחוש כלל להכנסת אוכלים. ואולי היה סבור המקשה שמכל מקום נכלל הדבר בגזרה הראשונה. וצריך עיון. (עפ"י מנחת שלמה צא,ז. ויש להעיר התינת אם אוכלין ומשקים נחשבים כגזירה

אחת (כן הדבר לפי דעה אחת המובאת ב'חדושי הר"ן' להלן יז:), יש לומר שלא נחתו לחילוק בין אופנים המצויים ושאין מצויים כלל, אבל לפי דעת רוב הראשונים (שם) שנמנים כשני דברים מי"ח דבר, קשה מדוע גזרו על משקים, וכן"ל. ועיקר הקושיא כבר נמצאת ב'חדושי הר"ן' כאן. ע"ש. וכן עמד על כך בשפת אמת. ונראה כוונת הגזרה היא, שמא באמצע שתייתו יכניס מאכל תרומה לפיו וימשיך לשתות מן הכלי, נמצא אם כן שהתרומה תיטמא מן המשקים שהם רביעית, כי המשקים שבכלי מחוברים עם אלו שבפיו. (ע"ע בשו"ת אור לציון ח"א ית,ג).

'אמר אביי: שהיו אומרים לא אלו מטהרין אלא אלו ואלו מטהרין. אמר ליה רבא: מאי נפקא מינה, הא קא טבלי בהנך...' — אפשר טעמו של אביי לפי שיש לחוש שיעברו על בל-תוסף, בכך שקובעים עליהם הדבר כחובה. ורבא סבר שאין לחוש כן, כי עיקרו לטהרה ולא למצוה. או סבר שאין לגזור טומאה משום חשש בל תוסף. [ועוד אפשר שגם עתה שיגזרו עלולים לעבור בבל-תוסף שיסברו שכך הוא דין תורה]. (עפ"י אגרות משה יו"ד ח"ב ז; קלג,ג. ע"ש. וראה מה שכתב על כיוצא זה באה"ע ח"ג יח. וראה במפרשים שדנו על החשש בכך שיאמרו 'אלו ואלו מטהרים' — שאם טבל רק באחד מהם יחזיקוהו כטמא, ויבוא לשרוף תרומה וקדשים בכדי).

'והבא ראשו ורובו במים שאובין...' — יש מן הראשונים שכתב, כשם שגזרו לענין טהרות, כמו כן נדה שרחצה אחר טבילתה, לא עלתה לה טבילה ואסורה לבעלה. ואולם יש חולקים בדבר, שלא מצינו שגזרו אלא לענין טהרות. [ויש מפרשים הטעם, על בסיס דברי הרמב"ם, כי הגזרה היתה משום שלא היתה להם כוונה בטבילה, כי סברו שטהרתם תלויה בשאובים — והלא רק טבילה לטהרות צריכה כוונה, ואילו טבילת נדה מטהרת גם ללא כוונה]. ונהגו שלאחר הטבילה לא תרחוץ האשה את גופה. (רמ"א יו"ד סו"י רא). אבל לאחר שבאה לביתה — מותר (ע' שו"ת שבט הלוי ח"ה קה ועוד. ועע"ש בח"ז לג,ב לענין טבילה בערב-שבת, שנכון לדקדק בוה, אם כי אינו מדינא). ובשו"ת יביע אומר (ח"ה יו"ד יט) התיר לאשה לרחוץ לאחר טבילתה בכל אופן. (ולענין טבילת בעלי קריין כתב שם שאין בזה שום מנהג להחמיר, דלא כיש מי שאומר. וכן מובא לעיל יג מספר 'ברכת אברהם').

'משום דר' פרנך, דאמר ר' פרנך: האוחז ספר תורה נקבר ערום...' — טעם איסור זה, כי סתם ידים עסקניות הן ונוגעות במקום מטונף, לכך אין ליגע בהן בספר. ואמנם כשגזרו טומאה על הידים הנוגעות, לא חילקו חכמים בין סתם ידים לידים נטולות ששמרן, בכל אופן גזרו עליהן טומאה. (עפ"י רמב"ן ועוד).

יש אומרים שעיקר גזרת ידים הבאות מחמת ספר, באה כחיוזק לגזרת הספר עצמו, משום שהיו מצניעים אצלו תרומה. וטעם ר' פרנך אינו עיקר טעם הגזרה אלא נצרך כדי שלא ייראה הדבר תמוה, לגזור טומאה על ידים הנוגעות בספר, אבל גם במקום שלא שייך טעמו, גזרו, וכמו רצועות התפלין שעם התפלין — מטמאות את הידים, כדברי הרמב"ם, כי עיקר הגזרה משום סרך טומאת הספר עצמו. (כן כתבו כמה מפרשים בדעת הרמב"ם — ע' מחצית השקל קמו; שו"ת שבט הלוי ח"ו ז; מאור ישראל כאן).

והחזון-איש (ידים ז,ח) צידד לפרש שגזרת ר' פרנך היתה גזרה קדומה, ולאחר שגזרו בי"ח דבר שסתם ידים, וכן הספר, פוסלים את התרומה, שוב ממילא נכלל בגזרתם גם ידים הבאות מחמת ספר, שהיא